

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

Чорноморський національний університет імені Петра Могили
Факультет філології
Кафедра української філології та міжкультурної комунікації

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Перший проректор

Котляр Ю.В.

«31» вересня 2022 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРАКТИКУМ З УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ І КУЛЬТУРИ МОВЛЕННЯ

Спеціальність 014 «Середня освіта»

Спеціалізація 014.01 «Українська мова і література»

Розробник

Денищич Т. А.

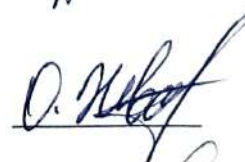
В.о. завідувача кафедри
української філології та
міжкультурної комунікації

Лебединцева Н. М.

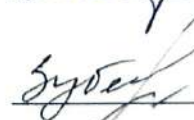
Гарант освітньої програми
«Теорія і методика
навчання: Українська
мова і література та
англійська мова»

Жвава О.А.

Декан факультету
філології

Зубенко Т. В.

Начальник НМВ

Шкірчак С. І.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показника	Характеристика дисципліни	
Найменування дисципліни	Практикум з української мови і культури мовлення	
Галузь знань	01 «Освіта/Педагогіка»	
Спеціальність	014 «Середня освіта»	
Спеціалізація	014.01 «Українська мова і література»	
Освітня програма	«Теорія і методика навчання: Українська мова і література та англійська мова»	
Рівень вищої освіти	Перший (бакалаврський)	
Статус дисципліни	Нормативна циклу загальної підготовки	
Курс навчання	1-й	
Навчальний рік	2022-2023	
Номер(и) семестрів (триместрів):	Денна форма	Заочна форма
	1,2-й	-
Загальна кількість кредитів ЄКТС/годин	6 кредитів / 180 годин	
Структура курсу: – лекції – семінарські заняття (практичні, лабораторні, півгрупові) – годин самостійної роботи студентів	Денна форма	Заочна форма
	0 год	
	87 год	
	93 год	
Відсоток аудиторного навантаження	48%	
Мова викладання	українська	
Форма проміжного контролю	-	
Форма підсумкового контролю	диференційований залік	

2. Мета, завдання та результати вивчення дисципліни

Мета курсу – дати студентам глибокі наукові знання про основи культури української мови і мовлення, норми сучасної української літературної мови: орфоепічні, акцентуаційні, морфонологічні, лексичні, фразеологічні, морфологічні, синтаксичні, стилістичні; сформуувати практичні уміння й навички володіння нормами сучасної української літературної мови та навчити студентів застосовувати їх під час практичної діяльності, а саме: під час створення, перекладу і редагування текстів.

Завдання курсу:

1. Засвоєння студентами теоретичних знань з орфоєпії, орфографії, пунктуації, а також основ морфеміки, словотвору, морфології, лексикології і фразеології сучасної української літературної мови.

2. Опанування основних комунікативних засад культури мови і культури мовлення (на матеріалі української мови).

3. Вивчення норм української літературної мови та застосування їх під час практичної мовленнєвої діяльності.

4. Вироблення навичок аналізу мовних одиниць, умінь застосовувати набуті знання на практиці.

5. Ознайомлення студентів з новою редакцією Українського правопису та дискусійними питаннями в ньому.

6. Підвищення культури усного та письмового мовлення студентів.

У підсумку вивчення дисципліни «Практикум з української мови і культури мовлення» студент повинен

знати:

- сутність культури української мови і культури мовлення;
- різновиди норм сучасної української літературної мови;
- типові помилки під час уживання мовних одиниць;
- різні види лексикографічних видань;

вміти:

- давати визначення основних понять у галузі українського правопису;
- розпізнавати та дотримуватися норм літературної мови, основних принципів слововживання;
- правильно використовувати мовні одиниці в мовленні;
- користуватися різними видами словників;
- редагувати та перекладати тексти відповідно до норм сучасної української літературної мови.

Предметом дисципліни є система розділів сучасної української літературної мови: графіка, орфографія, орфоєпія, морфеміка, словотвір, морфологія, а також культура мови і культура мовлення.

Об'єктом дисципліни є норми сучасної української літературної мови:

- 1) орфоєпічні; 2) акцентуаційні; 3) морфонологічні; 4) орфографічні; 5) лексичні; 6) фразеологічні; 7) морфологічні; 8) стилістичні.

Розроблена програма відповідає **освітньо-професійній програмі (ОПП)** «Теорія і методика навчання: Українська мова і література та англійська мова» спеціальності та спрямована на формування **таких**

загальних компетентностей (ЗК):

- знання й розуміння предметної сфери та розуміння професійної діяльності (**ЗК 2**);
- здатність застосовувати набуті знання та вміння в практичних ситуаціях здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів), діяти соціально відповідально та свідомо (**ЗК 6**);
- здатність до писемної та усної комунікації в різних ситуаціях професійного й особистісного спілкування засобами державної та іноземної мов (**ЗК 8**);

фахових компетентностей (ФК):

- здатність взаємодіяти зі спільнотами (на місцевому, регіональному, національному, європейському й глобальному рівнях) для розвитку професійних знань і фахових компетентностей, застосовувати перспективний практичний досвід і мовно-літературний контекст для реалізації освітніх цілей (ФК 11);

спеціальних предметних компетентностей (ПК):

- здатність використовувати досягнення сучасної науки в галузі теорії та історії української мови і літератури в практиці навчання української мови і літератури у закладах середньої освіти (рівень базової середньої освіти) (ПК 1);

- здатність адекватно використовувати мовні ресурси, демонструвати сформовану мовну й мовленнєву компетенції в процесі фахової та міжособистісної комунікації, володіти різними засобами мовної поведінки в різних комунікативних контекстах (ПК 2);

- здатність використовувати когнітивно-дискурсивні вміння, спрямовані на сприйняття й породження зв'язних монологічних і діалогічних текстів в усній і письмовій формах, володіти методикою розвитку зв'язного мовлення учнів у процесі говоріння й підготовки творчих робіт (ПК 3);

- здатність доцільно застосовувати сучасні методи й освітні технології навчання, створювати навчально-методичне забезпечення (обладнання) для проведення занять з української мови та літератури (ПК 6).

Відповідно до освітньо-професійної програми зазначеної спеціальності очікувані **програми результати навчання (ПРН)** включають уміння:

- знати базові відомості основних розділів мовознавства і літературознавства (ПРН 1);

- знати базові відомості наук із циклу загальної підготовки в обсязі, необхідному для освоєння загальнопрофесійних дисциплін (ПРН 2);

- знати, розуміти, пояснювати основні етапи розвитку й сучасний стан української, англійської літературної мов (ПРН 7);

- знати мовні норми, соціокультурні ситуації розвитку української та англійської мов, особливостей використання мовних одиниць у певному контексті (ПРН 9);

- демонструвати належний рівень володіння українською та англійською мовами в писемній та усній формах, зокрема в професійному спілкуванні; презентувати результати навчання й дослідницьких спроб цими мовами (ПРН 13);

- здатність презентувати написані тексти та усно робити презентації українською, англійською мовами (ПРН 16);

- застосовувати знання про експресивні, емоційні, логічні засоби мови та техніку мовлення для досягнення запланованого прагматичного результату й організації успішної комунікації (ПРН 17);

- знаходити оптимальні шляхи ефективної взаємодії в професійному колективі (ПРН 18);

- дотримуватися принципів академічної доброчесності (ПРН 21);

- здатність працювати результативно індивідуально в групах задля опрацювання певних завдань і формування коректних висновків (ПРН 22);

- здатність усвідомлювати й дотримуватися етичних норм поведінки (ПРН 26);

- здатність встановлювати й осмислювати елементарні міждисциплінарні зв'язки (ПРН 27);

- здатність переглядати свої погляди й судження та міняти спосіб дій за наявності переконливих аргументів (ПРН 28);

- пояснювати доступно й аргументовано сутність конкретних філологічних питань і власну точку зору як фахівцям, так і учням (ПРН 29).

3. Програма навчальної дисципліни

	Теми	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
I семестр				
1	Вступ. Предмет і завдання курсу. Діагностична робота: диктант	-	2	-
2	Поняття про культуру мови і культуру мовлення	-	2	2
3	Норма як основна ознака літературної мови і культури мовлення	-	2	2
4	Вимова і правопис голосних у сучасній українській літературній мові	-	2	2
5	Вимова і правопис приголосних у сучасній українській літературній мові	-	2	2
6	Засоби милозвучності української мови та їхнє відображення на письмі	-	2	2
7	Вимова і правопис слів іншомовного походження (частина I)	-	2	2
8	Вимова і правопис слів іншомовного походження (частина II)	-	2	2
9	Контрольна робота № 1. Тема: Культура мовлення. Орфоепічна та орфографічна правильність мовлення	-	2	4
10	Поняття про морфеміку. Правопис префіксів і суфіксів в українській мові	-	2	2
11	Поняття про словотвір. Правопис складних слів (частина I)	-	2	2
12	Поняття про словотвір. Правопис складних слів (частина II)	-	2	2
13	Поняття про морфологічну правильність мовлення	-	2	2
14	Рід іменників у контексті морфологічної правильності мовлення	-	2	2
15	Відмінювання іменників (частина I)	-	2	2
16	Відмінювання іменників (частина II)	-	2	2
17	Контрольна робота № 2. Тема: Морфологічна правильність мовлення (частина I). Правопис складних слів		1	4
	Разом за I семестр		33	36
II семестр				
1	Правопис голосних у прізвищах та географічних назвах слов'янського та неслов'янського походження	-	2	3
2	Проблеми вживання та правопису прикметників (частина I)	-	2	2
3	Проблеми вживання та правопису прикметників (частина II)	-	2	2
4	Особливості вживання займенникових слів	-	2	2
5	Морфологічні норми вживання і правопису числівників (частина I)	-	2	3
6	Морфологічні норми вживання і правопису	-	2	2

	числівників (частина II)			
7	Творення, вживання і правопис особових форм дієслова	-	2	3
8	Творення, вживання і проблеми перекладу атрибутивних форм дієслова (частина I)	-	2	3
9	Творення, вживання і проблеми перекладу атрибутивних форм дієслова (частина II)	-	2	2
10	Уживання і правопис прийменників	-	2	2
11	Уживання і правопис сполучників і часток	-	2	2
12	Контрольна робота № 3. Тема: Морфологічна правильність мовлення (частина II). Правопис і вживання різних частин мови	-	2	3
13	Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в простому реченні		2	2
14	Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в простому ускладненому реченні.		2	2
15	Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в складному реченні		2	2
16	Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки при прямій мові, цитатах.		2	2
17	Спілкування як інструмент професійної діяльності. Невербальні компоненти спілкування		2	2
18	Критерії культури мовлення: правильність і чистота мовлення	-	2	2
19	Критерії культури мовлення: точність мовлення (частина I)	-	2	2
20	Критерії культури мовлення: точність мовлення (частина II)	-	2	2
21	Критерії культури мовлення: логічність мовлення	-	2	2
22	Критерії культури мовлення: багатство (різноманітність) мовлення (частина I)	-	2	2
23	Критерії культури мовлення: виразність мовлення	-	2	2
24	Критерії культури мовлення: змістовність і доречність мовлення	-	2	2
25	Риторика і мистецтво презентації. Мовний етикет і культура діалогу	-	2	2
26	Культура усного фахового спілкування майбутніх учителів: загальні вимоги й жанрово-видові особливості. Підготовка публічного виступу, виголошення й аналіз промови з погляду культури спілкування	-	2	3
27	Контрольна робота № 4. Тема: Культура мови і культура мовлення. Критерії культури мовлення	-	2	3
	РАЗОМ за II семестр	0	54	57
	ЗАГАЛОМ за навчальний рік	0	87	93

4. Зміст навчальної дисципліни

4.1. Плани практичних занять

№	Тема заняття / план	Кількість годин
	І семестр	
	Змістовий модуль 1. Орфоепічна та орфографічна правильність мовлення	
1	Тема 1. Вступ. Предмет і завдання курсу ПЛАН 1. Предмет і завдання дисципліни «Практикум з української мови і культури мовлення» 2. Методичні вказівки та вимоги щодо підготовки до практичних занять з дисципліни. 3. Поняття про рейтингову систему оцінювання. Критерії оцінювання знань, умінь і навичок студентів з дисципліни. 4. Діагностична робота: диктант.	2
2	Тема 2. Поняття про культуру мови і культуру мовлення ПЛАН 1. Культура мови як наука. Співвідношення понять «культура мови» і «культура мовлення». 2. Поняття про загальнонаціональну, державну, літературну і діалектну мову. 3. Літературна і діалектна мова. Класифікація українських діалектів. 4. Форми літературної мови. Усне і письмове мовлення. Монолог, діалог, полілог.	2
3	Тема 3. Норма як основна ознака літературної мови і культури мовлення ПЛАН 1. Мовна норма, її ознаки та функції. 2. Мовна норма і форми літературної мови (типологія норм). Мовні помилки. 3. Варіантність мовних норм, їхня змінність і кодифікація. 4. Загальна характеристика критеріїв культури мовлення.	2
4	Тема 4. Вимова і правопис голосних у сучасній українській літературній мові ПЛАН 1. Поняття про фонетичну транскрипцію. 2. Вимова голосних звуків. 3. Правопис ненаголошених голосних в коренях слів. 4. Чергування голосних при словозміні й словотворенні. 5. Норми наголошення слів (частина I).	2
5	Тема 5. Вимова і правопис приголосних у сучасній українській літературній мові (частина I) ПЛАН 1. Позначення приголосних звуків у фонетичній транскрипції. 2. Вимова твердих і м'яких, дзвінких і глухих приголосних. 3. Чергування приголосних звуків при словозміні. 4. Чергування приголосних при словотворенні. 5. Подвоєння та подовження приголосних та їхнє відбиття на письмі.	2

	6. Норми наголошення слів (частина II).	
6	<p>Тема 6. Засоби милозвучності української мови та їхнє відображення на письмі</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Позиційні зміни приголосних в українській мові. 2. Евфонічні чергування та їхнє відбиття на письмі. 3. Спрощення в групах приголосних. 4. Норми наголошення слів (частина IV). 	2
7	<p>Тема 7. Вимова і правопис слів іншомовного походження (частина I)</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вимова слів іншомовного походження та аббревіатур. 2. Правопис голосних у загальних назвах іншомовного походження. 3. Правопис голосних у власних назвах іншомовного походження. 4. Норми наголошення слів (частина V). 	2
8	<p>Тема 8. Вимова і правопис слів іншомовного походження (частина II)</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Вимова слів іншомовного походження та аббревіатур: норми наголошення. 2. Подвоєння та подовження приголосних у словах іншомовного походження. 3. Правила вживання апострофа в українських та іншомовних словах. 4. Правила вживання м'якого знака, ЙО, БО та БЬО в українських та іншомовних словах. 	2
9	<p>Контрольна робота № 1. Тема: Культура мовлення. Орфоепічна та орфографічна правильність мовлення</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Робота з деформованим текстом. 2. Практичне завдання з орфографії. 3. Практичне завдання з орфоепії. 	2
	<i>Змістовий модуль 2. Морфологічна та орфографічна правильність мовлення (частина I)</i>	
10	<p>Тема 9. Поняття про морфеміку. Правопис префіксів і суфіксів в українській мові</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Морфеміка. Поняття морфеми. Типи морфем у сучасній українській мові. 2. Морфемна структура слова. 3. Правопис префіксів та правопис слів з омонімічною префіксам першою частиною слова. 4. Правопис голосних і приголосних у суфіксах повнозначних слів. 	2
11	<p>Тема 10. Поняття про словотвір. Правопис складних слів (частина I)</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Словотвір як лінгвістична галузь. Словотвірна пара (твірне і похідне слова). 2. Способи словотворення. 	2

	<p>3. Загальні правила правопису складних слів. Зміни в правописі складних слів за редакцією 2019 р.</p> <p>4. Правопис складних іменників і прикладок. Написання частки НЕ з іменниками.</p>	
12	<p>Тема 11. Поняття про словотвір. Правопис складних слів (частина II) ПЛАН</p> <p>1. Правопис складних прикметників. 2. Правопис прикметникових форм від географічних назв. 3. Правопис складних і складених географічних назв. 4. Правопис частки НЕ з прикметниками, займенниками, прислівниками.</p>	2
13	<p>Тема 12. Поняття про морфологічну правильність мовлення ПЛАН</p> <p>1. Морфологія і вчення про частини мови (повнозначні та службові слова). 2. Іменник як частина мови. Лексико-граматичні розряди іменників. 3. Власні та загальні іменники. Велика літера і лапки у власних назвах. 4. Проблеми вживання форм числа іменників (іменники з повною числовою парадигмою, іменники <i>singularia tantum</i>, іменники <i>pluralia tantum</i>).</p>	2
14	<p>Тема 13. Рід іменників у контексті морфологічної правильності мовлення ПЛАН</p> <p>1. Проблеми визначення роду відмінюваних іменників. 2. Проблеми визначення роду невідмінюваних іменників. 3. Утворення родових форм від географічних назв на позначення жителів міст і селищ. 4. Проблема вживання фемінітивів (у контексті редакції Українського правопису 2019 р.).</p>	2
15	<p>Тема 14. Відмінювання іменників (частина I) ПЛАН</p> <p>1. Поняття про відмінювання іменників. Поділ на відміни та групи. 2. Правопис закінчень іменників у кличному відмінку однини. 3. Правопис закінчень іменників в орудному відмінку однини. 4. Правопис закінчень іменників в давальному та місцевому відмінках однини.</p>	2
16	<p>Тема 15. Відмінювання іменників (частина II) ПЛАН</p> <p>1. Правопис закінчень іменників чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини. 2. Правопис закінчень іменників в родовому відмінку множини. 3. Відмінювання іменників <i>pluralia tantum</i>. 4. Творення імен по батькові. Відмінювання імен, по батькові та прізвищ у сучасній українській мові.</p>	2
17	<p>Контрольна робота № 2. Тема: Морфологічна правильність мовлення (частина I). Правопис складних слів ПЛАН</p> <p>1. Переклад тексту.</p>	1

	2. Практичне завдання з орфографії. 3. Практичне завдання з морфології.	
	Разом за семестр	33
	II семестр	
1	<p>Тема 16. Правопис голосних у прізвищах та географічних назвах слов'янського та неслов'янського походження</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Голосні Е, Є, О та літерні сполуки ЪО і ЙО у прізвищах та географічних назвах. 2. Голосні И, І, Ї у прізвищах і географічних назвах. 3. Правила транслітерації українських власних назв латинськими літерами.</p>	2
2	<p>Тема 17. Проблеми вживання та правопису прикметників (частина I)</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Прикметник як частина мови. 2. Семантичні розряди прикметників. Творення присвійних прикметників. 3. Творення форм ступенів порівняння якісних прикметників.</p>	2
3	<p>Тема 18. Проблеми вживання та правопису прикметників (частина II)</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Уживання та проблеми перекладу ступеньованих форм прикметників. 2. Відмінювання прикметників. Правопис відмінкових закінчень.</p>	2
4	<p>Тема 19. Особливості вживання займенникових слів</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Уживання особових займенників. 2. Синонімічні заміни особових займенників. 3. Уживання зворотного і присвійних займенників. 4. Уживання означальних, вказівних, неозначених, питально-відносних займенників.</p>	2
	<i>Змістовий модуль 3. Морфологічна та орфографічна правильність мовлення (частина II)</i>	
5	<p>Тема 20. Морфологічні норми вживання і правопису числівників (частина I)</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Числівник як частина мови. Семантичні й структурні розряди числівників. 2. Відмінювання числівників першого десятка, форм на <i>-дцять</i> і слів <i>сорок, дев'яносто, сто</i>. 3. Відмінювання складних числівників. 4. Відмінювання складених цілих і дробових числівників.</p>	2
6	<p>Тема 21. Морфологічні норми вживання і правопису числівників (частина II)</p> <p style="text-align: center;">ПЛАН</p> <p>1. Синтаксична сполучуваність числівників з іменниками. 2. Синонімія форм власне кількісних і збірних числівників. 3. Творення і вживання порядкових похідних з останнім компонентом <i>-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний</i>. 4. Творення і правопис складних прикметників з першим числівниковим компонентом.</p>	2

7	<p>Тема 22. Творення, вживання і правопис особових форм дієслова ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Дієслово як частина мови. Система дієслівних форм. Формотвірні дієслівні основи. 2. Творення форм теперішнього і майбутнього часу. Дієвідмінювання і правопис особових закінчень. 3. Творення форм минулого часу та форм ірреальних способів. Правопис форм наказового способу. 4. Написання частки НЕ з дієсловами. 	2
8	<p>Тема 23. Творення, вживання і проблеми перекладу атрибутивних форм дієслова (частина I) ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Творення дієприкметників у сучасній українській мові порівняно з російською. 2. Способи перекладу російських дієприкметників українською мовою. 3. Безособові предикативні форми на -НО, -ТО як специфічна ознака сучасної української літературної мови. 	2
9	<p>Тема 24. Творення, вживання і проблеми перекладу атрибутивних форм дієслова (частина II) ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Творення і вживання дієприслівників в українській мові. 2. Особливості правопису атрибутивних форм дієслова в українській мові. 3. Частка НЕ з дієприкметниками і дієприслівниками. 	2
10	<p>Тема 25. Уживання і правопис прийменників ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Прийменник як службова частина мови. Функції і структурні типи прийменників. 2. Уживання прийменників. Синонімія прийменникових конструкцій. 3. Прийменникові конструкції російської мови та їхні українські відповідники. 	2
11	<p>Тема 26. Уживання і правопис сполучників і часток ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Сполучник та його функції. Семантичні й структурні типи сполучників. 2. Уживання сполучників. 3. Частка та її функції. Семантичні й структурні типи часток. 4. Правопис часток. 	2
12	<p>Контрольна робота № 3. Тема: Морфологічна правильність мовлення (частина II). Правопис і вживання різних частин мови ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Редагування тексту. 2. Практичне завдання з орфографії. 3. Практичне завдання з морфології. 	2
13	<p>Тема 27. Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в простому реченні ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про речення. Підмет і засоби його вираження. 	2

	2. Типи присудків і засоби їхнього вираження. 3. Тире на місці нульової зв'язки в складеному іменному присудку.	
14	Тема 28. Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в ускладненому простому реченні ПЛАН 1. Поняття про просте ускладнене речення. 2. Відокремлені члени речення. 3. Однорідні члени речення. 4. Вставні і вставленні конструкції. 5. Звертання.	2
15	Тема 29. Синтаксис і пунктуація. Розділові знаки в складному реченні ПЛАН 1. Складне речення, різновиди складного речення. 2. Розділові знаки в складносурядному реченні. 3. Розділові знаки в складнопідрядному реченні. 4. Розділові знаки в безсполучниковому складному реченні.	2
16	Тема 30. Пряма мова. Діалог. Цитати. Розділові знаки при прямій мові, діалозі, цитатах. ПЛАН 1. Поняття про пряму мову. Розділові знаки при прямій мові. 2. Діалог. Розділові знаки при діалозі. 3. Цитати. Розділові знаки при цитатах.	2
	<i>Змістовий модуль 4. Комунікативні критерії культури мовлення</i>	
17	Тема 31. Спілкування як інструмент професійної діяльності. Невербальні компоненти спілкування ПЛАН 1. Спілкування і комунікація. Функції спілкування. 2. Види, типи і форми професійного спілкування. 3. Основні закони спілкування. 4. Стратегія і тактика спілкування. 5. Невербальні компоненти спілкування. Гендерні аспекти спілкування.	2
18	Тема 32. Критерії культури мовлення: правильність і чистота мовлення ПЛАН 1. Правильність як провідний критерій культури мовлення. 2. Порухення норм літературної мови. Мовні й мовленнєві помилки. 3. Синтаксична правильність мовлення. 4. Чистота мовлення. Поняття про діалектизми, просторіччя, жаргонізми, арготизми й лайливі слова.	2
19	Тема 33. Критерії культури мовлення: точність мовлення (частина I) ПЛАН 1. Поняття про точність мовлення. 2. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень. 3. Синонімія. Семантичні, стилістичні й семантико-стилістичні синоніми.	2

	4. Слова-дублети. Контекстуальні синоніми. Лексичні норми, що регламентують уживання синонімів.	
20	<p>Тема 34. Критерії культури мовлення: точність мовлення (частина II)</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Антонімія. Конtrarні й комплементарні антоніми. 2. Омонімія. Повні й часткові омоніми. Омоформи, омофони й омографи. Міжмовні омоніми. 3. Паронімія. Лексичні норми, що регламентують уживання паронімів. 4. Гіперо-гіпонімія. 	2
21	<p>Тема 35. Критерії культури мовлення: логічність мовлення</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про логічність мовлення. 2. Екстралінгвістичні умови логічного мовлення. 3. Лінгвістичні умови логічного мовлення. 4. Логічні помилки. 	2
22	<p>Тема 36. Критерії культури мовлення: багатство (різноманітність) мовлення (частина I)</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про багатство (різноманітність) мовлення. 2. Фонетичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні засоби різноманітного мовлення. 3. Лексичні й фразеологічні засоби, що забезпечують багатство мовлення. 4. Фразеологія і фразеологізми. Значення і критерії класифікації фразеологізмів. Прислів'я, приказки, крилаті вислови. 2. Омонімія, антонімія і синонімія фразеологічних одиниць. 3. Питомо українські та запозичені фразеологізми. Фразеологічні кальки. 4. Стилiстична диференціяція і варіантність фразеологічних одиниць. 	2
23	<p>Тема 37. Критерії культури мовлення: виразність мовлення</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про виразність мовлення. 2. Засоби виразного мовлення: епітет, порівняння, метафора, метонімія, синекдоха. 3. Трансформація вільних словосполучень у фразеологічні звороти. 4. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць. 	2
24	<p>Тема 38. Критерії культури мовлення: змістовність і доречність мовлення</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про змістовність і впливовість мовлення. 2. Доречність мовлення та її ознаки. 3. Контекстуальна, ситуаційна і стильова доречність. 4. Впливовість мовлення. 	2
25	<p>ТЕМА 39. Риторика і мистецтво презентації</p> <p>ПЛАН</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Поняття про ораторську (риторичну) компетентність. Публічний виступ як важливий засіб комунікації. 2. Мистецтво аргументації. Техніка і тактика аргументування. 	2

	<p>Мовні засоби переконування.</p> <p>3. Комунікативні вимоги до мовної поведінки під час публічного виступу. Види публічного мовлення.</p> <p>4. Презентація як різновид публічного мовлення. Типи презентацій. Мовленнєві, стилістичні і комунікативні принципи презентації.</p> <p>5. Культура сприймання публічного виступу.</p> <p>6. Вебінар як форма мовленнєвої комунікації у професійній галузі.</p>	
26	<p>Тема 40. Культура усного фахового спілкування майбутніх учителів: загальні вимоги й жанрово-видові особливості</p> <p>ПЛАН</p> <p>1. Особливості усного спілкування. Способи впливу на співрозмовника під час безпосереднього спілкування.</p> <p>2. Комунікація в кризових і конфліктних ситуаціях.</p> <p>3. Індивідуальні та колективні форми фахового спілкування. Функції та види бесід.</p> <p>4. Стратегії поведінки під час ділової бесіди. Етикет розмови з учнями, колегами, батьками</p>	2
27	<p>Контрольна робота №4. Тема: Культура мови і культура мовлення. Критерії культури мовлення</p> <p>ПЛАН</p> <p>1. Теоретичне питання.</p> <p>2. Редагування речень (лексичні норми, фразеологічні норми, логічні помилки).</p> <p>3. Твір-мініатюра (200 – 250 слів) на одну з пропонованих тем.</p>	2
	РАЗОМ за II семестр	54
	ЗАГАЛОМ за навчальний рік	87

4.2. Самостійна робота студентів

Карта самостійної роботи

Види самостійної роботи	Працемісткість, год.	Форми контролю	Максимальна кількість балів
I семестр			
Підготовка до практичних занять	18	Усне опитування, перевірка виконаних вправ і завдань	30
Підготовка та написання контрольних робіт №1, №2	8	Письмове опитування, індивідуальна перевірка	30 + 10 (діагностичний диктант)
Укладання та вивчення російсько-українсько-англійського словника стійких зворотів	5	Усне опитування, індивідуальна перевірка словника	15
Укладання та вивчення словника труднощів	5	Усне опитування,	15

українського слововживання (синоніми, пароніми)		індивідуальна перевірка словника	
РАЗОМ	36		100
II семестр			
Підготовка до практичних занять	49	Усне опитування, перевірка виконаних вправ і завдань	40
Підготовка та написання контрольних робіт № 3, № 4	8	Письмове опитування, індивідуальна перевірка	30
РАЗОМ	57		70

4.3. Вимоги та методичні вказівки до самостійної роботи

Самостійна робота студентів передбачає дбайливе ставлення студентів до підготовки до практичних занять, контрольних робіт і заліку. Мета самостійної роботи студентів – виробити здатність вільно спілкуватися українською мовою як усно, так і письмово, дотримуючись норм літературної мови; сформувати навички критичного ставлення до власного або стороннього усного чи письмового висловлювання; оволодіти сучасними знаннями, уміннями й навичками в галузі лінгвістичного аналізу та застосовувати їх у практичних ситуаціях.

1. Підготовка до практичних занять з дисципліни передбачає такі етапи:

- уважне ознайомлення з темою і планом практичного заняття;
- вивчення теоретичного матеріалу шляхом опрацювання основної і додаткової літератури;
- подання усних зв'язних розгорнутих відповідей на контрольні питання, наведені у практичному занятті (з обов'язковою ілюстрацією основних положень прикладами);
- виконання вправ і завдань за алгоритмом чи зразком, поданим у вправі; творчі вправи і завдання, що потребують студентської творчості, виконуються в довільній формі;
- у разі виникнення питань – отримання консультації від викладача;
- подання усного коментарю до виконаних вправ і завдань.

2. Підготовка та написання контрольної роботи передбачає:

- ознайомлення з темою і планом контрольної роботи;
- у разі потреби отримання консультації від викладача;
- узагальнення й систематизація знань, умінь і навичок з тем, які виносяться на контрольну роботу;
- робота з деформованим текстом передбачає знання студентом чинних орфографічних і пунктуаційних норм, оскільки необхідно записати текст, розставляючи пропущені орфограми та розділові знаки;
- переклад тексту (з російської мови) потребує від студента точного відтворення його змісту українською мовою, з одного боку, а з іншого – виявлення творчих здібностей шляхом добирання синонімів, тропів тощо для створення оригінального тексту перекладу;
- редагування речень і тексту вимагає від студента знання всіх норм літературної мови з метою виявлення та усунення помилок, наявних у реченнях (тексті);
- написання твору-мініатюри обсягом 200-250 слів є винятково творчим (креативним) завданням, яке передбачає, що студент усвідомлює пропонувану тему

твору, уміє композиційно оформити власне висловлювання, доступно й зрозуміло передати власні міркування щодо теми твору, дотримується норм сучасної української літературної мови;

- відповідь на теоретичне питання вимагає від студента відповідних знань з поставленої перед ним проблеми, уміння висловлюватися в науковому стилі, уміння викладати думку зв'язно, логічно, послідовно, дотримуючись норм літературної мови;

- практичні завдання з орфоєпії, орфографії, морфології вимагають від студента відповідних норм зазначених розділів української лінгвістики, які спрямовані на відтворення правильного вживання на письмі поданих слів (словоформ), а у випадку із завданнями з орфоєпії – знання спрощеної фонетичної транскрипції;

- написання в аудиторії контрольної роботи з дотриманням правил академічної доброчесності.

3. Укладання та вивчення словника:

- необхідно законспектувати за підручником / Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення. Харків: Торсинг, 2001. С. 346 – 360, російсько-український словник сталих зворотів, доповнити його англійськими відповідниками, користуючись будь-якими російсько-англійськими чи українсько-англійськими перекладними словниками;

- необхідно законспектувати за підручником / Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення. Харків: Торсинг, 2001. С. 325 – 335, особливості українського слововживання синонімів та паронімів, доповнити його російськими та англійськими відповідниками;

- вивчити написане.

4.4. Приклади (зразки) завдань самостійної роботи

4.4.1. Приклад практичного заняття

Практичне заняття №5

Вимова і правопис приголосних у сучасній українській літературній мові (частина I)

ПЛАН

1. Позначення приголосних звуків у фонетичній транскрипції.
2. Вимова твердих і м'яких, дзвінких і глухих приголосних.
3. Чергування приголосних звуків при словозміні.
4. Чергування приголосних при словотворенні.
5. Норми наголошення слів (частина II).

Література

Основна:

1. Пономаренко С.С. Практикум з української мови: навч. пос. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 224 с.
2. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: Модульний курс: навч. пос. К. : Вища школа, 2006. 326 с.
3. Шевчук С.В., Клименко І.В. Українська мова за професійним спрямуванням. К. : Алерта, 2011. 696 с.
4. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови: навч. пос. К. : Освіта, 2006. 256 с.
5. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови: посіб. К. : Освіта, 2018. 288 с.

Додаткова:

1. Бондар О.І., Карпенко Ю.О., Микитин-Дружинець М.Л. Сучасна українська мова : навч. пос. К. : ВЦ «Академія», 2006. 368 с.
2. Сучасна українська літературна мова : підручник / За ред. проф. А.П. Грищенка. К. : Вища школа, 1997. 493 с.
3. Сучасна українська літературна мова : підручник / За ред. проф. М.Я. Плющ. К. : Вища школа, 2000. 430 с.

Довідкова:

1. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. К. : Знання, 2004. 367 с.
2. Орфоепічний словник української мови : у 2-х т. / за ред. М.М. Пешак. К. : Довіра, 2001.
3. Погрібний М.І. Орфоепічний словник. К. : Рад. шк., 1984. 632 с.
4. Ющук І. П. Практичний довідник з культури української мови. К.: Рідна мова, 1998. 223 с.
5. Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник / І.Р. Вихованець, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, Г.Х. Щербатюк. К. : Наукова думка, 1973. 724 с.
6. Український правопис. К. : Наукова думка, 2019. 392 с.

Завдання

Завдання 1. Відтворіть орфографічний запис слів, поданих у фонетичній транскрипції, виразно прочитайте їх та усно поясніть правила літературної вимови.

І. [с'укн'а], [воўче^на́], [джиг'ун], [гв'инт'окр'іл], [бор'о-д'ба́], [р'ос:а́джувати], [за-ч'іпати], [бе^сф'орме^нни́], [ме́ди^нсти^тут], [узб'іч':а].

ІІ. [джиг'іт], [ц'в'ірінча́ти], [т'м'а́н'іс'т^м], [дз'в'акну́ти], [бе^нізбо́л], [к'ук'ур'удз'ані́], [ду́хм'а́но], [ко́сарка], [маўп'ачи́], [р'із'б'ар], [че́ре^нспл'ічни́к].

Завдання 2. Запишіть слова фонетичною транскрипцією, прочитайте їх згідно з чинними орфоепічними нормами та усно поясніть правила літературної вимови.

І. Зсадити, врожай, цьоголіток, міцність, з кавою.

ІІ. Розхитати, наймення, розповіддю, лінню, приміряти.

ІІІ. Пізній, Кяхта, ганок, клоччя, дженджик.

ІV. З цементом, боротьба, сторож, нігті, уманський.

Завдання 3. Запишіть слова, поставте літеру г або ґ, поставте наголоси. З'ясуйте значення незнайомих слів.

І. ..валт, ..азда, ..лобалізм, ..лузій, ..лина, ..аблице, ..винтокрил, ..устотрав'яний, ..уманізм, ..о..ель/мо..ель, ..вер, ..аблі.

ІІ. ..аптувати, ..роно, ..утір, ..ала..ан, ..улий, а..рус, ..умор, ..ешевт, ..лісер, ..ноття, ..ратуляція, ..ор..оля.

ІІІ. ..уща, ..данськ, ..дира, ..ондозоля, ..'юстон, ..ельсінки, ..уральня, ..ратчастий, ..ринджоли, лін..вістичний, ..юйс, ..юрза.

Вправи

Вправа 1. До поданих іменників доберіть форми давального або місцевого відмінка однини та спільнокореневі слова, щоб простежити, де це можливо, чергування г//з//ж, к//ц//ч, х//ш//с. Поставте наголоси в словах, поясніть значення виділених слів.

Зразок: по́верх – на по́версі, верши́на (х//с//ш); ліри́ка – ліри́ці, ліри́чний (к//ц//ч).

Страх, книга, естетика, дорога, сусідка, успіх, заслуга, **архіпелаг**, критика, рік, сміх, каталог, рушник, лопух, допомога, **порох**, кібернетика, слух, **сволок**, **лантух**.

Вправа 2. Подані дієслова поставте у формі першої, другої, третьої особи однини теперішнього (від форм доконаного виду – майбутнього часу) часу та другої особи однини наказового способу, визначте чергування приголосних. Поставте наголоси в усіх дієслівних формах.

Зразок: сте́регті – сте́реж'у́, сте́реж'е́ш, сте́реж'е́; сте́реж'і́ (г//ж);

пу́ст'іти – пу́ст'і́, пу́ст'и́ш, пу́ст'и́ть; пу́ст'і́ (ст//ц).

Чистити, купити, плакати, платити, водити, возити, просити, бити, хотіти, їздити, мостити, громити, оформити, носити, мазати.

Вправа 3. Від поданих нижче іменників утворіть прикметники шляхом додавання суфікса **-ськ(ий)**. Поясніть чергування приголосних.

Зразок: Вільню́с – вільню́ськ(ий) (с//ськ).

І. Завод, Канада, турист, Каракалпакія, заступник, Овруч, Ірак, Ужгород, Дрогобич, інтендант, Кагарлик, Гадяч, узбек, Миргород, Дорогобуж,

II. Таджики, Волга, Малакка, Арзамас, Новгород, Оренбург, агент, Гонконг, Туніс, казах, Лейпциг, Цюріх, Новобіличі, Нью-Йорк, ткач.

Вправа 4. Запишіть слова російською мовою, поруч – українські відповідники. Порівняйте правопис в обох мовах, поясніть чергування приголосних.

Зразок: кавказський – кавказький.

I. Кипрський, прилуцький, азіатський, нацистський, румунський, амурський, тюркський, черкеський, прусський, уральський, крепостничество, виборгський, казанський, запорожський, бухарестський.

II. Персидський, измаїльський, винницький, кагарлькський, суецький, волжський, малакський, арзамасський, ниццький, яфський, яський, латышський, ла-маншський, дамаскський, казахський.

Вправа 5. Від поданих прикметників утворіть іменники за допомогою суфікса **-ин(а)**. Поясніть чергування приголосних.

Зразок: словацький – Словачина (цьк/чч).

Гуцульський, сумський, вінницький, батьківський, херсонський, уманський, ірпінський, гайдамацький, одеський, чернігівський, прилуцький, ізмаїльський, вишгородський, наддніпрянський, чернівецький.

4.4.2. Приклад варіанта контрольної роботи

Контрольна робота №1

Тема: Культура мовлення. Орфоепічна та орфографічна правильність мовлення

ВАРІАНТ 0

1. Запишіть текст, розставляючи пропущені орфограми і розділові знаки.

Потім вона [Орися] (з, с)хопила грудку та шпурнула на/орач(ей, ів).

Свого бат..ка по лисині! (П, п)орадив Мάρко ховаючись за/воли.

Знай своє діло. Чого зв..язуєшся? (П, п)охмуро буркнув від плуга Тимко.

Не/можу я брате коли о/такі товстоніже(ч, чч)я по/ряд.

Пошвендяй по/степу може (у, в)тихомир..ш..ся.

Хай йому грець! Ще іржати стану.

О/пів/дні зовсім зробилося тепло. Дівчата палили торіш..не бур..яни(н, нн)я (і, й) пахучий димок слався степом. Від/борозни пов(е, и, і)вало гіркими кор(е, и, і)н..цями (і, й) ро(з, с)паре(н, нн)им душком з..млі. Тимко ро..дягся та ходив за плугом (у, в) одній соро(щ, чч)і (і, й) босий на/козир(ку, ці) його війс..кового кашкет(а, у) виблискувало со..нце іноді він підводив (від, од) бороз..ни очі (і, й) д..вився на Орисю що розкидала вилами гній (і, й) сер..це його не/спокійно (з, с)тискувалося. Чого це вона надулася? Поза/вчора с..діли під/вербами (у, в)се було добре а с..огодні полум..ям дихає. Може справді із Сергієм (з, с)нюхалася? При цій думці кров.. ударила йому (у, в) голову (і, й) він не/знаючи куди подіти зло що по/волі зал..ває його напався на Марка що той буцім/то погано г..няє волів. Коли/ж Тимко побачив що Орися і Ганна взявши відро пішли до ст..пового озерачка по/воду то зуп..нився (і, й) наказав Маркові випрягати биків хоч до/обіду ще можн(а, о) було разів зо два обійти гони (Григорій Тютюнник).

2. Практичне завдання з орфографії.

2.1. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (правопис голосних).

К(а,о)жан, ш(е,и)л(е,и)стіти, тр(е,и)вожний, п(а,о)ром, підп(е,и)рати, допом(а,о)гати.

2.2. Утворіть форми родового відмінка однини і множини, позначте голосні, що чергуються.

Лютіж, сосна, глід, кошіль, ікло, валет.

2.3. Утворіть прикметники за допомогою суфікса **-ськ-**, позначте чергування.

Казах, Ніцца, товариш, Канада, Карабах, Петербург.

2.4. Утворіть іменники за допомогою суфікса **-ин(а)**, позначте чергування.

Гайдамацький, галицький, уманський, одеський, німецький, воронезький.

2.5. Утворіть від поданих слів українські прізвища за допомогою суфіксів **-енк(о), -ук**, позначте чергування.

Ісько, Кузько, Юрко, Палагна, Палажка, Мелашка.

2.6. Утворіть від іменників присвійні прикметники, позначте чергування.

Андрій, Інга, Галинка, Тетяна, Василь, жнець.

2.7. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (подвоєння та подовження приголосних в українських словах).

Багато ста(т,тт)ей, во(з,зз)'єдна(н,нн)я, Кер(ч,чч)ю, І(л,лл)ею, війсь(к,кк)омат, розкі(ш,шш)ю.

2.8. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (**-н-** або **-нн-**).

Святе..ик, преосвяще..ий, жада..ий, невблагá..о, примруже..ий, двохсотто..ка.

2.9. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (подвоєння/подовження приголосних у словах іношомовного походження).

Лі(с,сс)або(н,нн), брю(с,сс)ельський, ма(н,нн)а, інте(л,лл)ігент, а(н,нн)отація, ста(к,кк)а(т,тт)о.

2.10. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (голосні **и, і, ї** у словах іношомовного походження).

Катол..ц..зм, р..кша, ім..тац..я, ір..дод..агност..ка, екз..стенц..йний, М..сс..с..пі.

2.11. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (голосні **и, і, е** у словах іношомовного походження).

П..р..ф..рія, інц..дент, р..фр..ж..ратор, С..нгапур, д..р..ктива, с..л..кон.

2.12. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (апостроф, м'який знак, **ЙО, БО, БЙО**).

Рант..є, бур..яковий, Рейк..явік, ад..юнкт, мен..ший, рибал..с..кий.

3. Практичне завдання з орфоєії.

3.1. Запишіть слова фонетичною транскрипцією: особливості вимови голосних.

Прив'ялий, кривавий, мотузка, дерево, поріжок, веретено.

3.2. Запишіть слова фонетичною транскрипцією: особливості вимови приголосних.

Відчепити, футбол, шведський, коритце, коротший, з'їжджаються.

3.3. Запишіть, обираючи правильний варіант евфонічного чергування.

Зіграти (у,в) Одесі, знайшла (у,в) творі, мати-(і,й)-мачуха, батьки (і,й) діти, (у,в) один день, кріпак (у,в) неволі.

3.4. Запишіть слова, обираючи правильний варіант написання (спрощення в групах приголосних).

Доблес..ний, аванпос..ний, проїз..ний, щас..ливий, невіс..чин, пристрас..ний.

3.5. Запишіть слова фонетичною транскрипцією (спрощення в групах приголосних).

Медалістці, шістдесят, пізній, навмисно, студентський, фашистський.

3.6. Поставте наголоси в словах.

Беремо, вільха, зірковий, менеджмент, сімдесят, говорю.

4.4.3. Підготовка й написання словника з культури мовлення (колоквіум)

Студенти готують словник (див. завд. 1,2), доповнюють його англomовними фразеологізмами та лексемами. У підсумку студенти мають вільно перекладати стійкі звороти українською, вільно уживати їх як усно, так і на письмі, а також правильно уживати слова-синоніми та слова-пароніми.

Завдання 1. Законспекуйте за підручником / Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення. Харків: Торсинг, 2001. С. 346 – 360, російсько-український словник сталих зворотів, доповніть його англійськими відповідниками, користуючись будь-якими російсько-англійськими чи українсько-англійськими перекладними словниками.

Завдання 2. Законспекуйте за підручником / Зубков М.Г. Сучасне українське ділове мовлення. Харків: Торсинг, 2001. С. 325 – 335, особливості українського слововживання синонімів та паронімів, доповніть його російськими та англійськими відповідниками.

ЗРАЗОК

варіанта завдання

I. Перекладіть стійкі вирази українською та англійською мовами:

1. Принимать во внимание.
2. Текущий момент.
3. По определению суда.
4. Иметь на иждивении.
5. Комиссия по составлению резолюции.
6. Вводит в заблуждение.
7. Гвоздь программы.
8. Бросать на произвол судьбы.
9. Ютится вместе.
10. Язвительное замечание.

II. Складіть з парами слів словосполучення, пояснивши таким чином відмінності в їхньому лексичному значенні, наведіть російські та англійські відповідники цих словосполучень.

1. Поширювати – розповсюджувати.
2. Постати – повстати.
3. Мішати – заважати.
4. Пошкодити – ушкодити.
5. Барва – фарба.
6. Фон – тло.
7. Башта – вежа.
8. Шкірний – шкіряний.
9. Адаптований – адоптований.
10. Другий – інший.

5. Форми контролю

5.2. Підсумковий контроль (диференційований залік)

Диференційований залік з дисципліни складається з практичної і теоретичної частин. Практична частина заліку передбачає виконання студентами таких завдань: роботу з деформованим тестом та редагування речень; усна частина – відповіді на два теоретичних питання.

5.2.1. Перелік питань до заліку

1. Культура мови як наука. Співвідношення понять «культура мови» і «культура мовлення».
2. Поняття про загальнонаціональну, державну, літературну і діалектну мову.
3. Літературна і діалектна мова. Класифікація українських діалектів.
4. Форми літературної мови. Усне і письмове мовлення. Монолог, діалог, полілог.
5. Мовна норма, її ознаки та функції.
6. Мовна норма і форми літературної мови (типологія норм). Мовні помилки.
7. Варіантність мовних норм, їхня змінність і кодифікація.
8. Загальна характеристика комунікативних критеріїв культури мовлення.

9. Правильність як провідний критерій культури мовлення.
10. Порушення норм літературної мови. Мовні й мовленнєві помилки.
11. Синтаксична правильність мовлення.
12. Чистота мовлення. Поняття про діалектизми, просторіччя, жаргонізми, арготизми й лайливі слова.
13. Поняття про точність мовлення.
14. Лексичне значення слова. Типи лексичних значень.
15. Синонімія. Семантичні, стилістичні й семантико-стилістичні синоніми.
16. Слова-дублети. Контекстуальні синоніми. Лексичні норми, що регламентують уживання синонімів.
17. Антонімія. Контрарні й комплементарні антоніми. Гіперо-гіпонімія.
18. Омонімія. Повні й часткові омоніми. Омоформи, омофони й омографи. Міжмовні омоніми.
19. Паронімія. Лексичні норми, що регламентують уживання паронімів.
20. Поняття про логічність мовлення. Логічні помилки.
21. Екстралінгвістичні та власне лінгвістичні умови логічного мовлення.
22. Поняття про багатство (різноманітність) мовлення.
23. Фонетичні, словотвірні, морфологічні й синтаксичні засоби різноманітного мовлення.
24. Лексичні й фразеологічні засоби, що забезпечують багатство мовлення.
25. Фразеологія і фразеологізми. Значення і критерії класифікації фразеологізмів.
26. Прислів'я, приказки, крилаті вислови. Омонімія, антонімія і синонімія фразеологічних одиниць.
27. Питомо українські та запозичені фразеологізми. Фразеологічні кальки.
28. Стилїстична диференціація і варіантність фразеологічних одиниць.
29. Поняття про виразність мовлення. Засоби виразного мовлення: епітет, порівняння, метафора, метонімія, синекдоха.
30. Трансформація вільних словосполучень у фразеологічні звороти. Проблеми перекладу фразеологічних одиниць.
31. Поняття про змістовність і впливовість мовлення.
32. Доречність мовлення та її ознаки. Контекстуальна, ситуаційна і стильова доречність.
33. Словники у професійному мовленні перекладачів. Типи словників.
34. Мовний, мовленнєвий і спілкувальний етикет. Культура діалогу.
35. Стандартні етикетні ситуації. Парадигми мовних формул в українській мові в зіставленні з російською та англійською.
36. Вимова голосних звуків.
37. Правопис ненаголошених голосних в коренях слів.
38. Чергування голосних при словозміні й словотворенні.
39. Вимова твердих і м'яких, дзвінких і глухих приголосних.
40. Чергування приголосних звуків при словозміні та словотворенні.
41. Евфонічні чергування та їхнє відбиття на письмі. Спрощення в групах приголосних.
42. Вимова слів іншомовного походження та аббревіатур.
43. Правопис голосних у словах іншомовного походження.
44. Вимова слів іншомовного походження та аббревіатур: норми наголошення.
45. Подвоєння та подовження приголосних в українських та іншомовних мовах.
46. Правила вживання апострофа в українських та іншомовних словах.
47. Правила вживання м'якого знака, ЙО, ЮО та ЪЙО в українських та іншомовних словах.

48. Правопис префіксів та правопис слів з омонімічною префіксам першою частиною слова.
49. Правопис голосних і приголосних у суфіксах повнозначних слів.
50. Загальні правила правопису складних слів. Зміни в правописі складних слів за редакцією 2019 р.
51. Правопис складних іменників і прикладок. Написання частки НЕ з іменниками.
52. Правопис складних прикметників. Правопис прикметникових форм від географічних назв.
53. Правопис складних і складених географічних назв. Правопис частки НЕ з прикметниками.
54. Правопис заперечних і неозначених займенникових слів. Частка НЕ з займенниковими словами та прислівниками.
55. Правопис складних прислівників та похідних адвербіальних конструкцій.
56. Правопис складних і складених прийменників і сполучників.
57. Власні та загальні іменники. Велика літера і лапки у власних назвах.
58. Проблеми вживання форм числа іменників (іменники з повною числовою парадигмою, іменники *singularia tantum*, іменники *pluralia tantum*).
59. Проблеми визначення роду відмінюваних іменників.
60. Проблеми визначення роду невідмінюваних іменників.
61. Утворення родових форм від географічних назв на позначення жителів міст і селищ. Проблема вживання фемінітивів (у контексті редакції Українського правопису 2019 р.).
62. Поняття про відмінювання іменників. Поділ на відміни та групи.
63. Правопис закінчень іменників у давальному, орудному, місцевому і кличному відмінках однини.
64. Правопис закінчень іменників чоловічого роду II відміни в родовому відмінку однини. Правопис закінчень іменників в родовому відмінку множини.
65. Відмінювання іменників *pluralia tantum*. Творення імен по батькові. Відмінювання імен, по батькові та прізвищ у сучасній українській мові.
66. Голосні Е, Є, О та літерні сполуки Ю і ЙО у прізвищах та географічних назвах.
67. Голосні Е, Є у прізвищах і географічних назвах. Голосні И, І, Ї у прізвищах і географічних назвах.
68. Правила транслітерації українських власних назв латинськими літерами.
69. Творення присвійних прикметників. Творення форм ступенів порівняння якісних прикметників.
70. Уживання та проблеми перекладу ступеньованих форм прикметників. Відмінювання прикметників. Правопис відмінкових закінчень.
71. Уживання особових займенників. Синонімічні заміни особових займенників. Уживання зворотного і присвійних займенників.
72. Уживання означальних, вказівних, неозначених, питально-відносних займенників.
73. Відмінювання числівників першого десятка, форм на *-дцять* і слів *сорок, дев'яносто, сто*.
74. Відмінювання складних числівників. Відмінювання складених цілих і дробових числівників.
75. Синтаксична сполучуваність числівників з іменниками.
76. Синонімія форм власне кількісних і збірних числівників.
77. Творення і вживання порядкових похідних з останнім компонентом *-сотий, -тисячний, -мільйонний, -мільярдний*.

78. Творення і правопис складних прикметників з першим числівниковим компонентом.

79. Творення форм теперішнього і майбутнього часу. Дієвідмінювання і правопис особових закінчень.

80. Творення форм минулого часу та форм ірреальних способів. Правопис форм наказового способу. Написання частки НЕ з дієсловами.

81. Творення дієприкметників у сучасній українській мові порівняно з російською.

82. Способи перекладу російських дієприкметників українською мовою.

83. Творення і вживання дієприслівників в українській мові. Особливості правопису атрибутивних форм дієслова в українській мові. Частка НЕ з дієприкметниками і дієприслівниками.

84. Правопис часток.

5.3. Зразок залікового білета

Чорноморський національний університет імені Петра Могили

(повне найменування вищого навчального закладу)

Рівень вищої освіти – перший (бакалаврський)

Спеціальність 014 «Середня освіта»

Спеціалізація 014.01 «Українська мова і література»

Семестр II

Навчальна дисципліна «Загальна і шкільна педагогіка»

(назва)

ЗАЛІКОВИЙ БІЛЕТ № 0

1. Теоретичне питання – 1. Екстралінгвістичні та власне лінгвістичні умови логічного мовлення.

2. Теоретичне питання – 2. Творення і вживання дієприслівників в українській мові. Особливості правопису атрибутивних форм дієслова в українській мові. Частка НЕ з дієприкметниками і дієприслівниками.

3. Практичне завдання – 1. Запишіть текст, розставляючи пропущені орфограми та розділові знаки.

Потім л..отчик знову коло мат..рі (і, й) вона має змогу пов..сти його по/двору показати копич..ку сіна що бат..ко накосив і пр(е, и)б(е, и)ріг спеціал..но за/ради н..ого бо обоє вони знають.. як люб(е, ить) син спати на/сіні потім цілою родиною оглядають.. топол..ки що з..л..ніють.. такою густою соковитою з..л..(н, нн)ю якої не/має (і, й) близ..ко (у, в) ц..ому голому рано вигоряюч..ому степ(і, у).

Агов синку! Як там з/неба їх... чи видно? питає бат..ко.

Видно (В, в)іповідає син розглядаючи тополине ві(т, тт)я. (С, с)лавні топол..ки гарно підросли.

Напевно (і, й) наступного літа він оглядатиме їх мірятиме оком тіл..ки тоді тополеве гі(л, лл)я розів..є..ся ще більш.

(У, В) той рік як пішов син (у, в) авіаційне поса(дж, ж)е(н, нн)о ці молоді топол..ки. Лише ст..повик знає як не/легко їх викохати тут (у, в) ст..п(і, у) на/вітрах.

Розрослись тополі ро(з, зз)..л..нілись. Піднялис.. вище хати чабан..с..кої на весь степ стали видніти (і, й) (у, в)сі тутешні л..отчики добре знають.. як свій ор(е, и, і)єнтир цю (Ч, ч)абанову тополину зірку. Впізнають.. її і л..отчики сіл..с..ко/господарс..кої авіації.

(У, В)же вип..то першу чарку і молодий відваре(н, нн)ий по/чабанськ(и, і) валашок парує (у, в) мисках (у, в) тих самих мисках з якими старий Горпищенко ні/як

пр(е, и)м(е, и)ритис.. не/може бо (за, по) чабан..с..к(им, ому) звича(єм, ю) тузлук треба їсти як він каже тіл..ки з/дерев..я(н, нн)их ночов(ок, ків) (*Олесь Гончар*).

4. Практичне завдання – 2. Зредагуйте речення відповідно до чинних норм сучасної української літературної мови.

1. Адміністрація факультету надіслала листа на мій домашній адрес.
2. Покінчивши з цим питанням, перейшли до біжучих справ.
3. Другим заходом редколегії було звернутись до вчителів і попросити їх прийняти участь у журналі.
4. Треба сказати, що цей факт звучить у доповіді правдиво і цілком логічно витікає з розвитку подій.
5. Очевидно, на думку Сковороди, самі пісні щодо епіграфів повинні були відігравати функцію ілюстрацій-прикладів.
6. Це розпорядження відноситься до всіх.
7. Останній тиждень перед вакаціями був чи не найтяжчим тижнем, очікуванням довгожданого відпуску.
8. Досліджувані форми характерні сучасній літературній мові.
9. Улас задумав поступати в Харківський університет.
10. І без тебе знаю. Голови ще не гублю.

Затверджено на засіданні

кафедри української філології та міжкультурної комунікації_

Протокол №__ від «__» _____ 2022 року

Завідувачка кафедри

Екзаменаторка

Н. М. Лебединцева

Т. А. Денишич

5.4. Забезпечення освітнього процесу

Основними методами формування є такі:

1) методи організації й здійснення навчально-пізнавальної і комунікативної діяльності (міні-лекція, розповідь, пояснення, бесіда, спостереження над мовою та мовленням професійного спрямування, робота з навчальною, науковою, довідковою літературою, вправи);

2) методи стимулювання розвитку комунікативних умінь і навичок (активні методи навчання: проблемні, дискусійні, ігрові (рольові й ділові ігри) й неігрові (аналіз конкретних ситуацій (case-study) та тренінг);

3) методи контролю й самоконтролю студентів (бесіда, тести, самостійна робота з додатковою літературою, активні методи навчання).

Основними організаційними формами є:

- практичне заняття;
- самостійна робота;
- колоквіум;

Додатковими засобами є: філологічні Інтернет-ресурси з фахової тематики офіційно-ділового спілкування, доступ до цифрових платформ (<http://mova.kreschatik.kiev.ua/16.php>; <http://kultura-movy.wikidot.com>; <http://ponomariv-kultura-slova.wikidot.com>; <http://pravila-uk-mova.at.ua>); періодичні видання з мовознавства, навчальні посібники та підручники; зразки основних різновидів ділової документації з кадрово-контрактних, інформаційно-довідкових питань; термінологічні словники.

6. Критерії оцінювання та засоби діагностики результатів навчання

Методи контролю знань, умінь і навичок студентів

Основними методами контролю знань, умінь та навичок студентів з дисципліни «Практикум з української мови та культури мовлення» є спостереження за навчальною діяльністю студентів, усне опитування, творчі роботи, тестування, колоквіум, письмовий контроль.

Види контролю

У процесі вивчення дисципліни застосовуються такі види контролю:

- *попередній* (діагностична контрольна робота, мета якої полягає в діагностиці вихідного рівня знань студентів, що застосовується як передумова для успішного планування і керівництва навчальним процесом);

- *поточний* (дає можливість виявити обсяг, глибину і якість сприйняття (засвоєння) матеріалу; визначити недоліки у знаннях і намітити шляхи їх усунення; виявити ступінь відповідальності студентів і ставлення їх до роботи, встановивши причини, які перешкоджають їх роботі; виявити рівень опанування навиків самостійної роботи і намітити шляхи і засоби їх розвитку; стимулювати інтерес студентів до вдосконаленні знань, умінь і навичок з української мови); поточний контроль успішності засвоєння студентами навчального матеріалу здійснюється шляхом фронтального та індивідуального усного опитування й оцінювання знань студентів під час семінарських занять, перевірка й оцінювання виконання студентами практичних завдань та самостійної роботи з використанням навчальних платформ Zoom, Moodle3, проведення і перевірки письмових педагогічних диктантів, захисту презентацій, тестування або в ході індивідуальних співбесід зі студентами під час консультацій;

- *підсумковий* (залікова робота, мета якої полягає у встановленні реального рівня знань студентів за обсягом, якістю і глибиною і вміннями застосовувати їх у практичній навчальній і фаховій діяльності).

Форми контролю

Індивідуальна, фронтальна і групова перевірка знань, умінь і навичок студентів, самоконтроль.

№ з/п	Вид діяльності (завдання) I семестр	Максимальна кількість балів
1	Підготовка до практичних занять та письмові й усні відповіді на практичних заняттях	30
2	Діагностична робота: <i>диктант (10 балів)</i>	10
3	Контрольна робота №1: <i>робота з деформованим текстом (5 балів)</i> <i>практичне завдання з орфоенії (5 балів)</i> <i>практичне завдання з орфографії (5 балів)</i>	15
4	Контрольна робота №2: <i>переклад тексту (5 балів)</i> <i>практичне завдання з морфології (5 балів)</i> <i>практичне завдання з орфографії (5 балів)</i>	15
	За семестр:	70
5	Колоквіум (словник з культури мовлення) <i>словник (10 балів)</i> <i>переклад стійких зворотів (фразеологізмів) (10 балів)</i> <i>уживання синонімів і паронімів (10 балів)</i>	30
	Разом:	100

№ з/п	Вид діяльності (завдання) II семестр	Максимальна кількість балів
1	Підготовка до практичних занять та письмові й усні відповіді на практичних заняттях	40
3	Контрольна робота №3:	15

	<i>редагування тексту (речень) (5 балів)</i>	
	<i>практичне завдання з морфології (5 балів)</i>	
	<i>практичне завдання з орфографії (5 балів)</i>	
4	Контрольна робота №4:	15
	<i>теоретичне питання (5 балів)</i>	
	<i>редагування речень (лексичні норми, фразеологічні норми, логічні помилки) (5 балів)</i>	
	<i>твір-мініатюра обсягом 200-250 слів на одну із запропонованих тем (5 балів)</i>	
	За семестр:	70
5	Залік	30
	<i>редагування речень (5 балів)</i>	
	<i>робота з деформованим текстом (5 балів)</i>	
	<i>теоретичне питання – 1 (10 балів)</i>	
	<i>теоретичне питання – 2 (10 балів)</i>	
	Разом:	100

Розгорнуті критерії оцінювання

1. Підготовка до практичних занять та письмові й усні відповіді на практичних заняттях:

а) оцінка «відмінно» (3 бали) виставляється студентові, якщо він:
 - у повному обсязі (на 100%) підготував практичне заняття, дав розгорнуту зв'язну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки використав додаткову літературу;

- правильно (без помилок або зробив 1 негрубу) виконав вправу, обґрунтувавши хід власних думок;

б) оцінка «добре» (2 бали) виставляється студентові, якщо він:

- підготував 75% практичного заняття, по суті й змістовно виконав завдання, але при цьому допустив неточності у формулюванні визначень, понять і явищ;

- дав розгорнуту логічну відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки, але не користувався додатковою літературою;

- правильно виконав вправу, допустивши 2-3 помилки, при цьому обґрунтував хід власних думок;

в) оцінка «задовільно» (1 бал) виставляється студентові, якщо він:

- підготував 50% практичного заняття, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок, або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища;

- дав неповну (часткову) відповідь на контрольне (-і) питання, що потребувало суттєвих доповнень чи коментарів збоку викладача чи інших студентів, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури;

- виконав вправу, допустивши 4-5 помилок, не зміг обґрунтувати (або частково обґрунтував) хід власних думок;

г) оцінка «незадовільно» (0 балів) виставляється студентові, якщо він:

- підготував практичне заняття в обсязі, меншому за 50%, по суті й за змістом не виконав завдання або відмовився відповідати;

- дав неправильну (нелогічну) відповідь на контрольне (-і) питання, при цьому під час підготовки не використав додаткової літератури або відмовився відповідати;

- неправильно виконав вправу, зробивши 6 і більше помилок, не зміг пояснити хід виконання або зовсім не виконав вправи.

2. Діагностична робота (диктант):

а) оцінка «відмінно» (9-10 балів) виставляється студентові, якщо він: не зробив жодної помилки (10 балів) або допустив 1 орфографічну чи 1 пунктуаційну помилку (9 балів);

а) оцінка «добре» (7-8 балів) виставляється студентові, якщо він: зробив 2 помилки (8 балів) або 3 помилки (7 балів);

а) оцінка «задовільно» (5-6 балів) виставляється студентові, якщо він: зробив 4 помилки (6 балів) або 5 помилок (6 балів);

а) оцінка «незадовільно» (0-4 бали) виставляється студентові, якщо він: зробив 6 помилок (4 бали), або 7 помилок (3 бали), або 8 помилок (2 бали), або 9 помилок (1 бал), або 10 і більше помилок (0 балів).

3. Контрольні роботи:

3.1. Робота з деформованим текстом: 1 помилка – 1 бал.

3.2. Практичне завдання з орфографії: 1 помилка – 0,5 бала.

3.3. Практичне завдання з орфоєпії: 1 помилка – 0,5 бала.

3.4. Практичне заняття з морфології: 1 помилка – 0,5 бала.

3.5. Переклад тексту (з російської мови): 1 помилка – 1 бал.

3.6. Редагування тексту (речень): 1 помилка – 1 бал.

3.7. Твір-мініатюра обсягом 200-250 слів: 1 помилка – 0,5 бала.

3.8. Теоретичне питання:

а) оцінка «відмінно» (5 балів) виставляється студентові, якщо він:

- у повному обсязі (на 100%) відповів на питання, дав розгорнуту зв'язну відповідь на нього, проілюструвавши наведені положення, терміни прикладами; відповідь написано без помилок (або в тексті відповіді наявні незначні відхилення від норм літературної мови);

б) оцінка «добре» (4 бали) виставляється студентові, якщо він:

- висвітлив правильно 75% питання, відповідь є зв'язною, логічною, хід думок загалом проілюстровано прикладами; у тексті відповіді наявні мовні (мовленнєві) недоліки (до 3 помилок);

в) оцінка «задовільно» (3 бали) виставляється студентові, якщо він:

- виклав 50% обсягу зазначеного питання, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок (до 6 помилок), або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища, терміни і положення проілюстровано прикладами частково;

г) оцінка «незадовільно» (0-2 бали) виставляється студентові, якщо він:

- відповів менше ніж на 50% обсягу поставленого питання або відмовився відповідати (0 балів); порушив точність і логічність висловлювання; не проілюстрував хід власних думок прикладами, факти, викладені у відповіді, не відповідають дійсності або перекохані; відповідь хибує на численні мовні й мовленнєві помилки; порушив правила академічної доброчесності (0 балів).

4. Колоквіум

4.1. Студентові виставляється 10 балів, якщо ним підготовлено словник у повному обсязі: занотовано переклад (з російської) стійких виразів українською мовою та записано особливості вживання синонімів і паронімів в українській мові. У разі, якщо студент подає на перевірку словник, заповнений частково, то **він до заліку не допускається**.

4.2. Відповідь за першою частиною словника (переклад стійких зворотів українською мовою): кількість словосполучень для перекладу – 10, кожне правильно перекладене словосполучення – 1 бал.

4.3. Відповідь за другою частиною словника (уживання синонімів і паронімів): кількість пар слів – 10, кожна правильно уведена в контекст словосполучення пара синонімів/паронімів – 1 бал.

5. Залік

5.1. Редагування речень: 1 помилка – 1 бал.

5.2. Робота з деформованим текстом: 1 помилка – 1 бал.

5.3./5.4. Теоретичне питання:

а) оцінка «відмінно» (9-10 балів) виставляється студентіві, якщо він:
 - у повному обсязі (на 100%) відповів на питання, дав розгорнуту зв'язну відповідь на нього, проілюструвавши наведені положення, терміни прикладами; відповідь написано без помилок (або в тексті відповіді наявні незначні відхилення від норм літературної мови);

б) оцінка «добре» (7-8 балів) виставляється студентіві, якщо він:
 - висвітлив правильно 75% питання, відповідь є зв'язною, логічною, хід думок загалом проілюстровано прикладами; у тексті відповіді наявні мовні (мовленнєві) недоліки (до 3 помилок);

в) оцінка «задовільно» (5-6 балів) виставляється студентіві, якщо він:
 - виклав 50% обсягу зазначеного питання, загалом розкрив поставлену перед ним проблему, але під час відповіді допустив низку помилок (до 6 помилок), або пропустив важливі факти, або не зміг пояснити сутність того чи іншого явища, терміни і положення проілюстровано прикладами частково;

г) оцінка «незадовільно» (0-4 бали) виставляється студентіві, якщо він:
 - відповів менше ніж на 50% обсягу поставленого питання або відмовився відповідати (0 балів); порушив точність і логічність висловлювання; не проілюстрував хід власних думок прикладами, факти, викладені у відповіді, не відповідають дійсності або перекручені; відповідь хибує на численні мовні й мовленнєві помилки; порушив правила академічної доброчесності (0 балів).

Відповідність підсумкових семестрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Оцінка в балах	Оцінка за національною шкалою	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	Пояснення
90-100	Відмінно	A	Відмінно (відмінне виконання лише з незначною кількістю помилок)
82-89	Добре	B	Дуже добре (вище середнього рівня з кількома помилками)
75-81		C	Добре (в загальному вірне виконання з певною кількістю суттєвих помилок)
67-74	Задовільно	D	Задовільно (непогано, але зі значною кількістю недоліків)
60-66		E	Достатньо (виконання задовольняє мінімальним критеріям)
35-59	Незадовільно	FX	Незадовільно (з можливістю повторного складання)
1-34		F	Незадовільно (з обов'язковим повторним курсом)

7. Рекомендовані джерела інформації

7.1. Основні

1. Бабич Н.Д. Практична стилістика і культура української мови / Н.Д. Бабич. Львів : Світ, 2003. 434 с.
2. Бабич Н.Д. Культура фахового мовлення : навч. посіб. для вузів. Чернівці : Книги-XXI, 2005. 572 с.
3. Климова К.Я. Основи культури і техніки мовлення: Навч. посібник. 2-е вид., випр. і доп. К. : Ліра-К, 2006. 240 с.
4. Межов О. Г. Українська мова. Практикум із правопису та граматики : навчальний посібник / Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, кафедра української мови. Луцьк : Вежа-Друк, 2020. 116 с.
5. Пасинок В.Г. Основи культури мовлення. Навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2012. 184 с.
6. Пентилюк М.І., Маруніч І.І., Гайдаєнко І.В. Ділове спілкування та культура мовлення: навч. посіб. К. : Центр навчальної літератури, 2010. 224 с.
7. Пономаренко С.С. Практикум з української мови: навч. пос. Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. 224 с.
8. Практикум з української мови за професійним спрямуванням: навч. посіб. Для здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти денної форми навчання спеціальність 014 Середня освіта (Українська мова і література). / Укл. Л. І. Прокопенко. Одеса. 2021. 120 с.
9. Український правопис. К. : Наукова думка, 2019. 392 с.
10. Шевчук С.В., Лобода Т.М. Практикум з української мови: Модульний курс: навч. пос. К. : Вища школа, 2006. 326 с.
11. Ющук І.П. Практикум з правопису української мови: навч. пос. К. : Освіта, 2006. 256 с.
12. Ющук І.П. Практикум з правопису і граматики української мови: посіб. К. : Освіта, 2018. 288 с.

7.2. Допоміжні

1. Антисуржик. Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За заг. ред. О. Сербенської : посіб. Львів : Світ, 1994. 152 с.
2. Богдан С.К. Мовний етикет українців : традиції і сучасність К. : Рідна мова, 1998. 476 с.
3. Вихованець І.Р. Таїна слова. К. : Радянська школа, 1990. 144 с.
4. Іванишин В., Радевич-Винницький Я. Мова і нація. Дрогобич : Відродження, 1994. 218 с.
5. Пазяк О.М., Кисіль Г.Г. Українська мова і культура мовлення : навч. посіб. К. : Вища школа, 1995. 239 с.
6. Радевич-Винницький Я. Етикет і культура спілкування. Львів : СПОЛОМ, 2001. 223 с.
7. Сербенська О. Культура усного мовлення : практикум О. Сербенська. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 216 с.
8. Ставицька Л. Арго, жаргон, сленг : Соціальна диференціація української мови К. : Критика, 2005. 464 с.
9. Ставицька Л. Блудний суржик : міф, мова, стиль. *Мандрівець*. 2002. № 1. С. 18–27.
10. Ставицька Л. Українсько-російська двомовність : соціопсихологічні та лексикографічні аспекти. *Дивослово*. 2001. №11. С. 13–16.
11. Стахів М.О. Український комунікативний етикет : навч.-метод. посіб. К. : Знання, 2008. 245 с.
12. Струганець Л.В. Теоретичні основи культури мови : навч. посіб. Тернопіль, 1997. 96 с.

13. Томан І. Мистецтво говорити; пер. з чес. К., 1989. 239 с.
14. Цимбалюк І.М. Психологія спілкування : навч. посіб. К., 2004.
15. Чак Є.Д. Складні випадки вживання слів К. : Рад. школа, 1984. 185 с.
16. Чак Є.Д. Чи правильно ми говоримо? К. : Освіта, 1997. 240 с.

7.3. Довідкові:

1. Антоненко-Давидович Б.Д. Як ми говоримо? К. : Либідь, 1991. 256 с.
2. Великий тлумачний словник української мови / уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел. Ірпінь : Перун, 2003. 1440 с.
3. Волощак М. Неправильно – правильно : довідник з українського слововживання : За матеріалами засобів масової інформації. К. : вид. центр «Просвіта», 2000. 128 с.
4. Головащук С.І. Словник-довідник з українського літературного слововживання. К. : Наукова думка, 2004. 448 с.
5. Горпинич В.О. Словник географічних назв України : Топоніми та від топонімічні прикметники : Близько 25 000 слів. К. : Довіра, 2001. 526 с.
6. Гринчишин Д., Капелюшний А., Сербенська О., Терлак З. Словник-довідник з культури української мови. К. : Знання, 2004. 367 с.
7. Дзюбишина-Мельник Н.Я., Дудик П.С., Єрмоленко С.Я. Культура мови на щодень К. : Довіра, 2002. 170 с.
8. Єрмоленко С.Я., Бирик С.П., Тодор О.Г. Українська мова: короткий тлумачний словник лінгвістичних термінів. К. : Либідь, 2001. 224 с.
9. Жайворонок В.В. Велика чи мала літера? : Словник-довідник. К.: Наукова думка, 2004. –202 с.
10. Культура української мови : довідник / за ред. В.М. Русанівського. К. : Либідь, 1990. 394 с.
11. Орфоепічний словник української мови : у 2-х т. / за ред. М.М. Пешак. К. : Довіра, 2001.
12. Пономарів О. Культура слова : Мовностилістичні поради : навч. посіб., 2-ге вид., стереотип. К. : Либідь, 2001. 240 с.
13. Погрібний М.І. Орфоепічний словник. К. : Рад. шк., 1984. 632 с.
14. Російсько-український словник. К. : Наукова думка, 2003. 1216 с.
15. Сербенська О., Білоус М. Екологія українського слова : практичний словничок-довідник. Львів : компанія «Манускрипт», 2003. 68 с.
16. Словник іншомовних слів / за заг. ред. Л.О. Пустовіт. К. : Довіра, 2000. 1018 с.
17. Словник синонімів української мови : у 2-х т. К. : Наукова думка, 1999 – 2000.
18. Українська літературна вимова і наголос: словник-довідник / І.Р. Вихованець, С.Я. Єрмоленко, Н.М. Сологуб, Г.Х. Щербатюк. К. : Наукова думка, 1973. 724 с.

7.4. Інтернет-ресурси:

1. Mova.info: про українську мову, лінгвістику і не тільки: www.mova.info
2. Нова мова: проект розвитку української мови: www.novamova.com.ua
3. Російсько-українські словники: www.r2u.org.ua
4. Словники он-лайн: www.rozum.org.ua
5. Український правопис:

<https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/Pravopys.2019/ukr.pravopys-2019.pdf>